

BİR HATIRA-İ PEJMÜRDE
(Bir Perişanın Hatıraları)

Salime Servet Seyfi

Çeviri ve Sadeleştirme: Merve Köken

Kayıp
Kitaplar
Kütüphanesi

© KARAKARGA YAYINLARI 339

*Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü,
telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.*

Kayıp Kitaplar Kütüphanesi-7

**BİR HATIRA-İ PEJMÜRDE
(Bir Perişanın Hatıraları)**

Salime Servet Seyfi

Genel Yayın Yönetmeni: Mustafa Kutlukhan Perker

Yayın Koordinatörü: Mesud Ata

Çeviri ve Sadeleştirme: Merve Köken

Editör: Ezgi Aksoy

Kapak Görseli: Hanım mecmuası kapağı, 1921

Reklam ve Tanıtım Müdürü: Bilgen Ülgen

1. Baskı: Mart 2021

ISBN: 978-625-7217-55-2

*İmtiyaz Sahipleri: Yelda Cumalhoğlu, Mustafa Kutlukhan Perker
KaraKarga Yayınları, Destek Yayınları'nın alt kuruluşudur.*

Yayıncı Sertifika No: 13226

Adres: Abdi İpekçi Cad. No 31/5

Nişantaşı / İstanbul

Tel: (0 212) 252 22 42

Fax: (0 212) 252 22 43

karakarga.com

info@karakarga.com

[karakargayayinlari](https://www.facebook.com/karakargayayinlari)

[karakargayayinlari](https://www.instagram.com/karakargayayinlari)

[karakargayayin](https://twitter.com/karakargayayin)

Baskı: Deniz Matbaa Mücellit

Adres: Maltepe Mahallesi Hastane Yolu,

Sokak No 1/6 Zeytinburnu - İstanbul

Tel: 0 212 613 30 06

Matbaa Sertifika No: 48625

Destek Dukkan

İçindekiler

Çevirmenin Önsözü.....	9
Salime Servet Seyfi	17
İki Söz.....	21
BİR KIYMETLİ HEDİYE.....	31
TEYZEMİN ÇEKMECESİ	37
GÜNLÜK.....	41

Çevirmenin Önsözü

Zamana yenilmemek, okuyucusuyla her dönemde buluşmak edebiyat dünyasında kalem oynatan tüm sanatçıların öncelikli hedefidir diye düşünüyorum. Sanırım geleceğe kalmayı, ölümsüz olmayı hedeflemeyen pek az yazar vardır. Ancak bazı yazarlar zamanın acımasızlığına boyun eğmek zorunda kalır. Edebi niteliği yüksek eserler bile unutulabilir, raflarda okuyucusuyla buluşacağı günü bekleyebilir, belki de tarih sahnesinden silinir.

Kayıp Kitaplar Kütüphanesi için Karakarga Yayınları ile birlikte çalışmaya başlarken amacımız zamanın örtüsü ile üzeri örtülmüş çalışmalarını, unutulmuş yazarları gün yüzüne çıkarmaktı. Büyük ölçüde hedefimize ulaştığımızı düşünsem de aklımın bir köşesinde sürekli dönen bir düşünce vardı: Bir kadın yazarı XXI. yüzyıl okuruyla buluşturmak.

Osmanlı Devleti sınırları içerisinde doğmuş, o şartlar altında kendini ifade etmeye çalışmış ve unutulmuş bir kadın yazarın eserini Latin alfabesine aktarmayı çok istiyordum. Sanat eseri icra edebilme yeteneği sadece erkeklere bahşedilen bir lütuf olmasına rağmen sanki öyleymiş gibi algılandığından

sesini duyurmaya çalışan onlarca kadın sanatçının ne gibi zorluklarla karşılaştığı ise şimdilerde herkes tarafından bilinmekte. Dünya edebiyatında bile kadın sanatçıların bundan yüz, yüz elli sene evveline kadar eserlerini bastırarak yayınevi bulması, kendini ifade edebilmesi engellere takılmaktaydı. Bazı kadın sanatçıların ise eserlerini bastırabilmek, okuyucusuyla buluşabilmek için takma isim kullandığı maalesef edebiyat tarihinin hazin gerçekleri arasında yer alıyor. İçlerindeki ilhamı sanatla buluşturup tüm engellere rağmen okuyucusunu bulan dünyaca ünlü kadın sanatçılara, kadınların özgürleşme yolunda attıkları adımlar için minnettarız. Peki modern Türk edebiyatının oluşum sürecinde kadın edebiyatçıların konumu nasıldı? Şu an bile bu ülkede gerek yayın dünyasında gerek sosyal hayatta gerekse iş dünyasında kadın olmanın zorlukları ve bu zorlukların doğurduğu olumsuz neticeler konuşulurken bu zorluklarla mücadelenin ilk kıvılcımı nasıl başladı? Osmanlı Devleti'nin II. Mahmut, III. Selim ve Tanzimat sürecinden sonra bir modernleşme sürecine girdiği aşikâr. Ancak bu modernleşme süreci kadın hareketi ve kadın sanatçıların kendilerini ifade etmeleri açısından nerede yer almaktaydı?

Kadın sanatçı arayışından önce çalışmaya başlarken bir kadın sanatçı olarak son derece kapalı bir toplum yapısında Tanzimat fikirlerini, yenileşmeyi özümserken kendisine önceden beri dayatılanları değiştirmeye çalışmak nasıl bir histi acaba diye düşündüm. Tanzimat özünde yenileşmeyi, çağdaşlaşmayı

ve özgürleşmeyi barındırsa da bu dönemde kadınların sosyal hayattaki konumunun sadece bazı modern okullarda okuma hakkı ile sınırlı kaldığını rahatça söyleyebilirim. Evet, yüksek zümreye mensup kadınlar Tanzimat düşüncesiyle renklenmiş, değişen sosyal hayatta kendilerine yer buldular. Fakat bu yer edinme biçimi özgürlük doğrutusunda değil, erkeklerle eşlik etme ve arka planda kalma şeklindeydi. Kadınların kendi seslerini bulmaları ve kendilerini ifade etmeleri ise II. Meşrutiyet Dönemi sonrası oluşan özgürlükçü havanın tesiriyle ortaya çıkmıştır. Özellikle kurulan bazı dernekler ki bu derneklerin içinde hayır kurumları olduğu gibi kadın özgürleşmesini savunan dernekler de vardır, yayın dünyasına çıkan bazı gazete ve dergiler kadınların kendilerini ifade edebilmeleri için önemli araçlar olmuşlardır. İttihat ve Terakki Kadınlar Şubesi, Kadınları Esirgeme Derneği, Teâli-i Nisvan Cemiyeti, Osmanlı Müdafaa-ı Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti, Osmanlı Cemiyet-i Nisaiyye kurulan bu derneklerden bazılarıdır. Özellikle öncülüğünü Halide Edip Adıvar'ın yaptığı Teâli-i Nisvan Cemiyeti kadın özgürlüğü konusunda büyük çaba harcayan ve o dönem için radikal gibi gözükse de feminizm konusunda en çok çalışan dernektir. *Mehâsin, Hanımlara Mahsus Gazete, Seyyâle, Şehbâl, Kadın Hayatı, Parça Bohçası, Kadınlar Dünyası, Kadın Bahçesi, Kadın Kalbi, Türk Kadını* gazete ve dergileri ise hem kadınların sosyal hayattaki yeri ile alakalı yazılar barındırması ve hak arama platformu olmaları açısından hem de kadın yazarların

eserlerini ve yazılarını yayımlamak için birer araç olmaları bakımından oldukça büyük önem taşıyan yayın organları olmuşlardır.

Türk edebiyat tarihi oluşturulurken göz ardı edilen en önemli husus bu alana katkı sağlayan kadın yazarların varlığının es geçilmesidir. Kadın yazarların alana sunmuş oldukları katkının farkına varılması ve bu alanda kapsamlı çalışmalar yapılması ise çok geç bir döneme rastlar. Yapılan çalışmalarda erkek edebiyatçıların cinsiyetine değil de edebî yönelimlerine göre kategoriler oluşturulurken, bu çalışmalara alt başlık olarak “kadın yazarlar” şeklinde başlıklar konması bile büyük eksikliğimizin bir göstergesidir. Çünkü kadın ya da erkek, bir sanatçının cinsiyeti üretimlerinin önüne geçmemelidir.

Halide Edip Adivar ve Halide Nusret Zorlutuna, modern edebiyatımızın oluşum sürecinde eser veren en popüler sanatçılardır. Bu iki sanatçı da edebiyatımız açısından nitelikli eserlere imza atmış ve eserleri okuyucuya ulaşmıştır. Nigar Hanım ve Şükufe Nihal Başar da nispeten taltif edilebilmiş kadın sanatçılardır. Fatma Aliye Topuz, ilk kadın romancımız şeklinde lanse edilerek son yıllarda hak ettiği ilgiyi bulmuştur. Ancak Fatma Aliye Hanım’ın çalışmalarından daha önce bir eser yayınlayan Zafer Hanım’ın* varlığı yeni keşfedilmektedir. Suat Derviş’in

* *Aşk-ı Vatan* sanatçının tek eseridir. Sanatçının tek romanı olması nedeniyle bazı edebiyatçılar onu ilk kadın romancımız olarak kabul etmemektedir.

eserleri okuyucu tarafından hak ettiği değeri yeni yeni bulmaktadır. Emine Semiye Hanım'ın feminist hareket için önemli nitelikler barındıran eserlerinin Latin alfabesine aktarımı çok yenidir. Nezihe Muhtittin, Güzide Sabri, Hayriye Melek Hunç gibi kadın sanatçılar neden çağdaşı olan erkek sanatçılar kadar popüler değildir? Bütün bunlar hakkında daha derinlikli çalışmalar yapılmak zorundadır.

Dehşet Gecesi gibi çağını aşan bir eser yazan Kerime Nadir bile daha düne kadar sadece alelade aşk romanları yazan bir yazar olarak lanse edilmekteydi. Zaten dönemlerinde “Bir Kadın”, “Mektepli Bir Kız” gibi takma isimler kullanarak kendilerini gizlemek zorunda kalan bu sanatçıların hak ettiği ilgiye ulaşmasını sağlayacak olan bu alanda yapılacak olan derinlikli çalışmalardır. Günümüzde çok kaliteli eserlere imza atan kadın yazarlar vardır, ama geçmişte eser veren kadın sanatçılarımızın üzerine çöken kalın sisin dağıtılması edebiyat araştırmacılarının görevidir.

Ben de üzerinde daha önce çalışılmamış bir kadın yazar arama serüvenine tamamen bu düşüncelerle çıktım. Bu serüvende Salime Servet Seyfi'yi keşfetmiş olmak benim için bir hazineye erişmekle eşdeğeri. Latin alfabesine aktarımı yapılmamış eserlere okuyucunun benim aracılığım ile ulaşması zaten beni memnun ediyordu. Bu sefer hemcinsime ait bir çalışmayı 21. Yüzyıl okurunun beğenisine sunmak benim için farklı bir deneyim oldu. Ayrıca *Bir Hatıra-i Pejmurde*, baş kişisi kadın olan bir eser olmasının yanı sıra kadın olmanın zorluklarına da

değinen bir eserdi. Çocuk yaşta evlilik, esirlik ve dönemin sosyal statüleri, annelik gibi kavramlara değinilmesi eseri benim adıma kıymetli yapan ve ilgi çekici kılan diğer faktörlerdi.

Eseri teknik açıdan incelediğimizde, eserin günlük ve mektup türlerinden yararlanılarak oluşturulmuş olması onun edebî niteliğini artıran diğer unsurlardı. Sanatçı mektup ve günlük türleri aracılığı ile roman kahramanlarının duygu, düşünce ve ruh hâllerinin okuyucuya aracısız olarak yansıtılmasını hedeflemiş, bunda da başarılı olmuştur. Gerek Gülbün'in günlüğünde gerekse ona ulaşan Adil Bey'in mektubu aracılığıyla yazarın okura şeffaf bir okuma serüveni sunmuştur. Eserin yazıldığı dönemde roman türünün bile edebiyatımıza yeni yeni girdiği düşünülürse sanatçının farklı edebî türleri romanın dokusuna entegre etmesi ayrıca takdir edilmesi gereken bir durumdur.

Eserin yazarı feminist hareketin önde gelen sanatçılarından olmamasına rağmen, Osmanlı Devleti içerisindeki kadın hareketini yakından takip etmiş ve bir kadın kahramanın ekseninde bir roman meydana getirmiştir. Bütün bunların eseri özel kıldığı yadsınamaz gerçeklerdir. 1911 senesinde kitap olarak basılan *Bir Hatıra-i Pejmurde* aslında Mehmet Tahir'e ait *Malumat* gazetesinin *Hanımlara Mahsus Malumat* ekinin 2 Ağustos 1900* tarihindeki 247. sayısında tefrika edilmeye başlanmış, 256. sayısında 4

* Rûmî: 20 Temmuz 1316

Ekim 1900* tarihinde tefrika son bulmuştur. Servet-i Fünûn ve Millî Edebiyat dönemlerine denk gelen tefrika ve basım arasındaki bu on yıllık süreçte sanatçının biyografisinde de dile getirildiği gibi farklı süreli yayınlarda çeşitli yazılar yazdığını söylemek mümkündür. Çok yönlü olarak adlandırabileceğimiz Salime Servet Seyfi'nin edebiyat serüveninde muhakkak ki *Bir Hatıra-i Pejmürde*'nin yeri çok özeldir.

Bir Hatıra-i Pejmürde isimli romanı siz değerli okuyuculara sunarken hem Salime Servet Seyfi'yi unutulduğu yerden çıkarmayı hem de sanatçının nezdinde Türk edebiyatına emek vermiş tüm kadın sanatçıları anmayı ve daha görünür kılmayı hedefledim. Bu çalışmayı domine edilen, yok sayılan, çirkin muamelelere maruz kalan, ama her ortamda sanatını icra etmeye çalışan tüm kadın sanatçılara ve kadın sanat emekçilerine ithaf ediyorum.

Merve Köken

8 Mart 2021

* Rûmî: 21 Eylül 1316